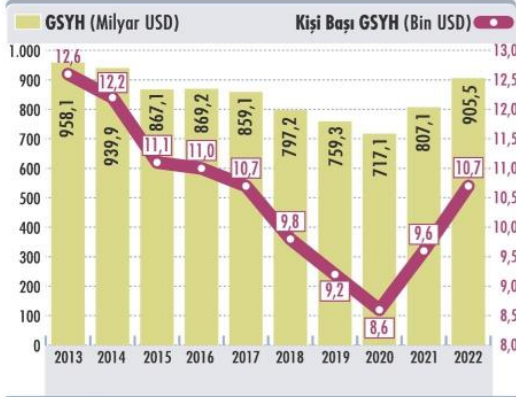

GÖSTERGE

ARAM EKİN DURAN
eduran@ekonomist.com.tr

Çalışanın büyümeden aldığı pay eriyor

SON 10 YILDA GSYH GÖRÜNÜMÜ

Kaynak: TÜİK

SON 2 YILDA ÇEYREK BAZDA BÜYÜME

Kaynak: TÜİK

SON 10 YILDA BÜYÜMEDEN ALINAN PAY

Kaynak: TÜİK

Geçtiğimiz hafta açıklanan 2022 son çeyrek büyüme verisi, Türkiye'de enflasyon altında ezilen ücretli çalışanların büyümeden aldığı payın da her yıl daha da azaldığını ortaya koyuyor. Önce TÜİK tarafından açıklanan büyüme verilerine bakalım:

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış GSYH bir önceki çeyrekte yüzde 0,1 daralırken, 2022 son çeyrekte yüzde 0,9 büyüme gerçekleşti. Üretim yöntemine göre dört dönem toplamıyla elde edilen yıllık GSYH, zincirlenmiş hacim endeksi olarak 2022 yılında bir önceki yıla göre yüzde 5,6, bir önceki yılın son çeyreğine göre de yüzde 3,5 artmış oldu.

Büyümeye katkı veren alanlara baktığımızda, ilk sırayı yüzde 12,1 ile özel tüketimin aldığı görüyoruz. Onu sırasıyla kamu harcamaları, yatırımlar ve ihracat takip etti. Geçtiğimiz yılın ilk çeyreğinde 2,9 puan, ikinci çeyreğinde 2,7 puan ve üçüncü çeyrekte 0,6 puan ile büyümeye pozitif katkı veren net ihracat ise son çeyrekte 0,8 puan ile yedi çeyrek sonra büyümeyi aşığıya çekti. Bu dönemde stok değişimi ise 5,6 puanlık düşüşle büyümeyi aşağıya çeken bir diğer faktör oldu.

BÜYÜME REFAH GETİRMİYOR

Üretim yöntemine göre cari fiyatlarla GSYH, 2022'de bir önceki yıla göre yüzde 107 artarak 15 trilyon 6 milyar 574 milyon TL olarak gerçekleşti. GSYH'yi oluşturan faaliyetler incelendiğinde, 2022 yılında bir önceki yıla göre zincirlenmiş hacim endeksi olarak finans ve sigorta faaliyetleri toplam katma değeri yüzde 21,8, hizmet faaliyetleri yüzde 11,7, mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri yüzde 9,9, bilgi ve iletişim faaliyetleri yüzde 8,7, diğer hizmet faaliyetleri yüzde 5,8, kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri yüzde 4,8, gayrimenkul faaliyetleri yüzde 4,3, sanayi yüzde 3,3 ve tarım sektörü yüzde 0,6 arttı. Söz konusu dönemde inşaat sektörü ise yüzde 8,4 azaldı.

Bu dönemde kişi başına GSYH değeri, 2022'de cari fiyatlarla 176 bin 589 TL (10 bin 655 dolar) olarak hesaplandı. İş gücü ödemeleri ise yüksek enflasyonun etkisiyle 2022'de bir önceki yıla göre yüzde 82,7, net işletme artığı/karma gelir yüzde 115,2 yükseldi. İş gücü ödemeleri geçen yılın dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 103,3, net işletme artığı/karma gelir yüzde 104,9 artış kaydetti. Ancak bu ücret artışları çalışanların refahında anlamlı bir iyileşme sağlamazken, büyümeden iş gücüne düşen pay ise azalmaya devam etti. İş gücü ödemelerinin cari fiyatlarla gayrisafi katma değer içindeki payı 2021'in aynı çeyreğinde yüzde 25,7 iken bu oran geçen yılın dördüncü çeyreğinde yüzde 25,2 oldu. Net işletme artığı/karma gelirin payı ise yüzde 57,5'ten yüzde 56,7'ye geriledi.

Deprem ihracatı nasıl etkiledi?

Hükümetin ekonomide 'düşük faiz-yüksek kur' politikası ile dış ticaret fazlası verme hayalleri uzun zamandır kabusa dönmüş durumda. Zira bu politikalar Türkiye'nin üretim ve ihracat gücüne zarar verirken, dış ticarete rekor açık verilmesinin de önünü açtı. 2022'den sonra 2023'ün ilk iki ayında da dış ticaret açığı patladı. Ocak ayında dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 38,4 artarak 14,24 milyar dolara yükselmisti. Şubat ayında ise ihracat yüzde 6,4'lük azalışla 18,6 milyar dolar olurken, ithalat 10,6'lık artışla 30,8 milyar dolara ulaştı. Dış ticaret hacmi yüzde 3,5 artış kaydederken, dış ticaret açığı ise yüzde 52,8 arttı ve 12,2 milyar dolar olarak gerçekleşti. İhracatın ithalatı karşılama oranı da yüzde 60,5'e geriledi.

SON 1 YILDA DIŞ TİCARETİN GÖRÜNÜMÜ

(Milyar \$)			
Dönem	İhracat	İthalat	Dış denge
Şubat	20,0	27,9	-7,9
Mart	22,7	30,9	-8,2
Nisan	23,4	29,5	-6,1
Mayıs	19,0	29,6	-10,6
Haziran	23,4	31,6	-8,2
Temmuz	18,6	29,2	-10,7
Ağustos	21,3	32,5	-11,2
Eylül	22,6	33,0	-10,4
Ekim	21,3	29,3	-8,0
Kasım	21,9	30,7	-8,8
Aralık	22,9	32,6	-9,7
Ocak	19,4	33,6	-14,2
Şubat	18,6	30,8	-12,2

Kaynak: TÜİK, TİM, Ticaret Bakanlığı

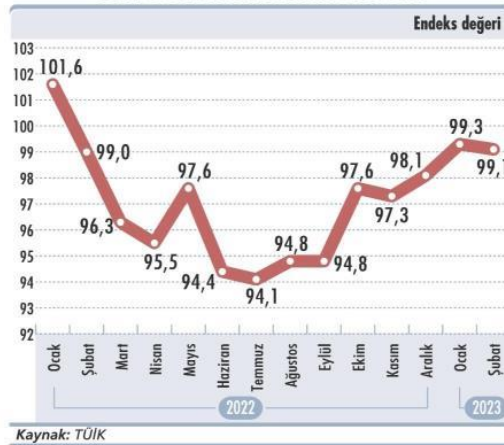
2023 yılı Ocak-Şubat döneminde geçen yılın aynı dönemine göre ihracat yüzde 1,5 oranında artarak 38 milyar dolar, ithalat yüzde 15,6 oranında artarak 64,4 milyar dolar, dış ticaret hacmi yüzde 9,9 oranında artarak 102,4 milyar dolar oldu. Dış ticaret açığı da yüzde 44,7 artış kaydetti. Öte yandan Ticaret Bakanlığı verilerine göre, şubat ayında depremin vurduğu 11 ilin ihracatında 1,5 milyar dolarlık bir kayıp oldu. Bakanlık açıklamalarında, "Gümrük kapıları verilerine göre Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya'da deprem sonrasında ihracatta önemli ölçüde gerileme meydana gelmiştir.

Aylık tahminlerimizde yaşanan sapmalar ve il bazlı düşüşler dikkate alındığında, deprem nedeniyle Şubat ayı ihracatımızda doğrudan 1,5 milyar dolarlık bir aşağı yönlü etki olduğu değerlendirilmektedir" denildi.

Ekonomiye güvende sınırlı düşüş

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre 11 ilde deprem felaketinin yaşandığı şubat ayında ekonomik güven ocak ayına göre yüzde 0,3 oranında azalarak 99,1 değerini aldı. Bir önceki aya göre şubat ayında reel kesim (imalat sanayi) güven endeksi yüzde 1,0 oranında azalarak 102,4 olarak kaydedildi. Hizmet sektörü güven endeksi yüzde 2,2 oranında azalarak 115,5 değerini, perakende ticaret sektörü güven endeksi yüzde 2,4 oranında azalarak 123,1 değerini, inşaat sektörü güven endeksi yüzde 3,6 oranında azalarak 89,8 değerini aldı. Tüketici Güven Endeksi yüzde 4,3 oranında artarak 82,5 olarak kaydedildi. Ekonomik güven endeksinin 100'den büyük olması genel ekonomik duruma ilişkin iyimserliği,

SON 1 YILDA EKONOMİYE GÜVEN

Kaynak: TÜİK

100'den küçük olması ise genel ekonomik duruma ilişkin kötümserliği gösteriyor.

PMI ENDEKSİ DEĞİŞMEDİ

Öte yandan İSO'nun İmalat satılma yöneticileri endeksi (PMI) Türkiye'yi sarsan depremlerin yaşandığı şubat ayında 50,1 değerini aldı. Endeks ocak ayında da 50,1 olarak kaydedilmişti. Endekste 50'nin altı değerler daralmaya, üstündeki değerler ise büyümeye işaret ediyor. İSO'dan yapılan açıklamaya göre manşet endeksin eşik

değer 50'nin üzerinde kalmasında tedarikçilerin teslimat sürelerindeki belirgin artış etkili oldu. Depremin girdi temini ve teslimatında yol açtığı zorluklar nedeniyle tedarikçilerin teslimat sürelerinde son 10 ayın en yüksek oranlı artışı kaydedildi.

İş dünyası konteyner kentler için harekete geçti

Deprem ve üzerinden geçen onca günden sonra en büyük sorun hala barınma. Barınma sorunu, bölgedeki sosyal yaşama birlikte ekonomik aktiviteyi de negatif etkiliyor. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Kurum ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Adil Karaismailoğlu, Adıyaman Afet Koordinasyon

Merkezi'nde yaptığı açıklamalarda iki ay içinde 11 ilde 244 bin konutun temellerini atılacağı ifade edildi. İki ay gibi bir sürede temellerin atılacak olması barınma sorununun uzun bir süre gündemde olacağını gösteriyor. Fakat bölgede bir yandan mevcut iş gücünün kaybedilmemesi için iş verenlerin tesislere yakın noktalarda konteyner kentler kurmaya başladı. Bu ihtiyacı gören iş dünyasının önde gelen STK'ları da harekete geçti. **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Antakya kent merkezinde konteyner kent kurma kararı aldı. **İSO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçıvan**, "Depremin çok ağır yıkım yarattığı Antakya kent merkezinde **İSO** Yaşam Kentini kuracağız. Mart ayı içinde hayatın başlamasını hedeflediğimiz bin konteynerlik **İSO** Yaşam Kenti'nde eğitim, gıda ve sağlık

destekleri de vereceğiz" diyor. Türkiye İhracatçılar Meclisi de (TİM), afetzedelerin geçici barınma sorununun çözümü için Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman ve Malatya'da toplam bin tane konteyner ve prefabrik konut inşa edecek. TİM Başkanı Mustafa Gültepe, "Depremin en çok yıkıma neden olduğu Kahramanmaraş, Hatay,

Adıyaman ve Malatya'da ilk etapta bin tane konteyner ve prefabrik konut inşa edeceğiz. 21 metre karelik konteyner ile 30 metre kare büyüklüğündeki prefabrik konutları elektrik, temiz su ve atıksu altyapısı hazır halde teslim edeceğiz. İlk etapta yaklaşık 5 bin depremzedenin barınacağı konutların yaşam ünitelerini de TİM olarak karşılayacağız" diyor. GEBKİM Kimya İhtisas **OSB** de, Antakya'ya gönderdiği ahşap bungalov evler ile konteyner evlerin üretimine ve kurulumuna başladı. **MÜSİAD**'da konteyner kent kurarak bölgedeki depremzedeler için 2 bin konteyneri hayata geçirdi. Girişimci İşadamları Vakfı ise (GİV), Beyoğlu ve Dulkadiroğlu (Kahramanmaraş) Belediyesi koordinasyonunda Konteyner Kent kurma kararı aldı.

Istanbul sanayisinde deprem korkusu

'Herkes memlekete dönmek istiyor'

Depremi deri ve mamülleri sektörünü iç pazara üretim yapan firmalar anlamında sarstığına işaret eden İDMİB Başkanı Karaca, psikolojik etkinin ise İstanbul'u da vurduğunu belirtti. Karaca, herkesin depremin daha az etkileyeceği bölgeye dönmek istediğini vurguladı

DEPREM etkisi, İmalat Sanayi PMI'nda yani sanayideki satın alma yöneticileri ile yapılan anket sonuçlarında görüldü. Verilere baktığımızda en belirgin teslimat gecikmeleri ayakkabı, giyim ve deri ürünleri ile kara ve deniz taşıtları sektörlerinde yaşandı. Kara ve deniz taşıtları sektöründe zaman zaman dalgalanmalar oluyordu. Ancak ayakkabı, giyim ve deri sektörlerindeki etkinin deprem kaynaklı olduğu çok açık. Kahramanmaraş'ın tekstil, Malatya'nın hazır giyim, Şanlıurfa'nın ayakkabı imalatında öne çıkan iller olmasından dolayı bu etkinin yaşandığı tahmin ediliyor. Yine bu deprem etkisini ihracat verilerinde de gözlemledik. Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM) kayıtlarına göre şubat ayında geçen yılın aynı ayına kıyasla Gaziantep'in önemli bir üretici olduğu halı sektörü ihracatı değer bazında yüzde 45.8'şlik bir düşüş oldu. Malatya, Gaziantep, Kahramanmaraş gibi illerde ağırlıklı sanayinin olduğu hazır giyimdeki düşüş yüzde 14.1'i buldu. Yine tekstil ve ham maddeleri sektöründeki düşüş de yüzde 18'i aştı. Bu düşüşler terminlerdeki gecikmeleri de açıklıyor.

Recep Erçin
recep@aydinlik.com.tr

racatta sınırlı bir düşüşün yaşandığı deri ve mamülleri sektöründeki durumu sektör başkanlarına sorduk. İstanbul Deri ve Deri Mamülleri İhracatçıları Birliği (İDMİB) Yönetim Kurulu Başkan Güven Karaca, "İç piyasa olarak baktığımızda; Gaziantep, Adana ve Konya daha çok çalışan ayakkabıcılarımızın olduğu bölgeler. Gaziantep ve Adana'da çok büyük kayıplar olmamasına rağmen bu depremden dolayı terminlerde ikiye üçer hafta gecikmeler olmuş olabilir. Dolayısıyla PMI'da gördüğümüz termin gecikmeleri bundan kaynaklı olabilir. Zaten Hatay'da 440 üreticimiz vardı ve bunların tamamının şu anda deprem nedeniyle imalatı yok. Fakat, Hatay özelinde üretime baktığımızda ayakkabı sektörünün iç piyasa ve ihracat toplamında yüzde 5 olarak değerlendirilebilir. İhracat olarak baktığımızda da Hatay, ayakkabı ihracatının sadece yüzde 2'sini temsil eder. Dolayısıyla, ihracatta deri mamülleri ve ayakkabı sektöründe yüzde 2 oranında etkilenecek durumdayız ama iç piyasada durum farklı." dedi.

İNSAN KAYNAĞINI KAYBETME TEHLİKESİ

Çünkü, bu bölgelerin daha çok iç piyasaya çalışan imalatçılardan oluştuğunu kaydeden Güven Karaca, "Deprem felaketinin psikolojik etkisi de çok fazla ama deri ve deri mamülleri sektörünün yüzdesel olarak ne oranda etkilendiğini tartışacak olursak yüzde 2'nin üzerini geçmez. İhracatımıza negatif bir etkisi çok fazla görülmemektedir. Tabii ki, bu

felaket hepimizi insani ve vicdani olarak çok derinden sarstı, psikolojimizi bozdu. Deprem İstanbul'daki psikolojik etkileri de bizi yakından ilgilendiriyor. Çünkü, İstanbul'daki bütün imalatımızda faydalandığımız insan kaynağının şu anda İstanbul'dan uzaklaşmak gibi bir refleksi var. Herkes memleketine dönmek istiyor. Depremi daha az etkilenen bölgeye dönmek istiyor. Bugün; deri ve deri mamülleri sektörü olarak ayakkabı, saracıye, deri konfeksiyon ile tabakhane İstanbul'daki iş ve insan kaynağımızı kaybetme riski ile karşı karşıyayız." ifadelerini kullandı.

İŞVERENLER DE AYNI KAYGIYI TAŞIYOR

İnsanların bu eğilimini haklı gördüklerini belirten İDMİB Başkanı Karaca, sözlerini şöyle sürdürdü: "Çünkü, biz işverenler olarak da aynı kaygıyı taşıyoruz. İstanbul büyük bir üretim merkezi. Buradan bir kaçış refleksinin olduğunu biliyoruz. Asıl burayı yönetmek lazım. İhracatımıza zarar verecek taraf, işte bu terse göç ve deprem riski, psikolojisedir. Dolayısıyla, acil bir eylem planı olarak bizim zaten bir OSB planımız vardı. Depremden sonra depremin etkilerini de hesap ederek; İstanbul'u tahliye mantalitesinde yeni OSB ve sanayi siteleri oluşumlarını acilen hükümetimizin devreye sokması gerekiyor. Bizim, deprem öncesinde zaten OSB planımız vardı. Bunun da revize edilerek hızlı bir şekilde devreye sokulması lazım. Bununla ilgili de girişimlerimiz sürüyor. İnşallah en yakın zamanda bir sonuç elde edeceğiz."

HATAY'DA İMALAT BİTTİ

Fakat deri ve mamülleri sektörünün ihracatındaki düşüş ise yüzde 2.9 ile sınırlı kaldı. ISO PMI anketinde teslimat süreleri en çok geciken sektörlerden olmasına karşın ih-